

دانشگاه باقر العلوم علیه السلام

گروه رشته علوم اجتماعی

بررسی انتقادی ظرفیت‌های روش‌شناسی علوم اجتماعی مدرن در تحقق جامعه‌شناسی دینی

پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته علوم اجتماعی گرایش فلسفه علوم اجتماعی

نام دانشجو:

علی فتوتیان

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر حمید پارسانیا

استاد مشاور:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر علیرضا پیروزمند

شهریور ۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده^۱

این پایان نامه پس از تعریف کلیات، رویکردها^۲ و مکاتب نظری موجود در علوم اجتماعی مدرن را بررسی می‌کند و از کثرت و تعدد این نظریات تحت لوای چهارپارادایم اثباتی^۳، تفسیری، انتقادی و رئالیسم انتقادی سخن می‌گوید. هر دیدگاهی و پارادایمی با توجه به اصول و مبادی هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی، روش‌شناسی بنیادینی را می‌طلبد که منجر به تولید نظریه و استفاده از منطق و روش تحقیق متناسب با خود خواهد شد. در ادامه وحدت فلسفی تمامی این رویکردها را نشان داده می‌شود که از آن با عنوان سوپزکتیویسم و نگاه ریاضی به عالم می‌توان یاد کرد و نوعی اصالت روشی متناسب با آن. علت این امر آن بود که متذکر شویم نگاه انتقادی ما یک نگاه انتقادی مرسوم و رایج به سبک تحلیلی نیست چرا که این نوع انتقاد به وسیله‌ی غربیان و به دست خود آن‌ها بنا به مصالح تمدنی و خودآگاهی بیشتر نسبت به خود در امکان تاریخیشان صورت می‌گیرد و اصولاً برای نیل به تمدن قدسی باید تجدد و مدرنیته را از زاویه‌ای متفاوت با بنیان‌هایش بررسی کرد. در ادامه عقلانیت دینی و نیاز به بازسازی آن با نگاهی به پیشینه‌ی تاریخی آن بررسی می‌شود و نشان داده می‌شود که عقلانیت دینی در مبنایی‌ترین حالات هم نسبت متضاد و متباین با همتای مدرن خود دارد یعنی اولاً نگاه سوپزکتیو به عالم را نمی‌پذیرد و ثانیاً نگاه ریاضی‌وار به عالم را به معنای به نظم درآوردن همه‌چیز برای تصرف در نگاهی از پیش تعیین شده را نمی‌پذیرد. در ادامه بررسی اجمال از دین و خاستگاه آن و الزامات جامعه‌شناسی دینی در ذیل عقلانیت دینی سخن گفته می‌شود و سپس نتیجه گرفته می‌شود که روش‌های علوم اجتماعی مدرن در سه‌لایه‌ی پذیرش پیش‌فرض‌های دینی و تولید نظریه‌های پیرامون آن و در صحت بخشی به این فرضیه‌ها یعنی تبدیل نظریه به فرضیه نارسایی دارد در نهایت به معرفی انقلاب اسلامی و حقیقت قدسی این انقلاب به عنوان یک پدیده‌ی اجتماعی می‌پردازیم که نوید بازگشت و بازسازی نوعی تفکر متمایز و رقیب نسبت به عالم مدرن را خواهد داد و ادامه‌ی رویکرد شناختی این نهاد به دوش حوزه‌ی علمیه‌ی تشیع به عنوان نهاد اجتماعی اصیل آن است.

1 Abstract

2 Approach

3 Positivism

این رساله چون سعی به پرداختن ماهیت متد دارد لذا از متد رایج در علوم استفاده نکرده است بلکه بیشتر به روش توصیفی و تشریحی برای بررسی پارادایم ها و احیاناً از روش قیاسی برهانی برای نتیجه‌گیری خود استفاده خواهد نمود .

واژگان کلیدی: روش، روش‌شناسی، علوم اجتماعی مدرن و پارادایم‌های آن، مدرنیته، دین و عقلانیت دینی، الزامات تحقق جامعه‌شناسی مدرن، انقلاب اسلامی، حوزه‌ی علمیه‌ی تشیع

فهرست مطالب

فصل ۱: طرح تفصیلی	۱
۱.۱ بیان مسئله	۲
۲.۱ اهمیت و فایده تحقیق	۴
۱.۳ سابقه تحقیق	۵
۱.۴ اهداف تحقیق	۵
۱.۵ سؤالات (اصلی و فرعی) تحقیق	۶
۱.۶ چارچوب مفهومی تحقیق	۷
۱.۷ فرضیه‌های تحقیق	۸
۱.۸ پیش فرض‌های تحقیق	۸
۱.۹ روش انجام تحقیق:	۸
۱.۱۰ سازماندهی تحقیق:	۸
۱.۱۰.۱ کلیات:	۹
۱.۱۰.۲ روش شناسی علوم اجتماعی مدرن:	۸
۱.۱۰.۳ بررسی هندسه‌ی معرفتی علوم اجتماعی مدرن و جایگاه روش در آن:	۸
۱.۱۰.۴ بررسی نارسایی روش(های) روش شناسی علوم اجتماعی مدرن در تولید جامعه شناسی دینی:	۸
فصل ۲: کلیات	۱۱
۲.۱ مقدمه	۱۲
۲.۲ روش	۱۲
۲.۲.۱ رابطه روش و شناخت	۱۶

۱۷.....	۲.۲.۲. تعریف هستی‌شناسی
۱۸.....	۲.۳. روش شناسی
۲۱.....	۲.۴. مدرنیته
۲۵.....	۲.۵. علوم اجتماعی مدرن
۲۶.....	۲.۶. روش شناسی علوم اجتماعی مدرن
۲۷.....	۲.۷. منظور از بررسی انتقادی ظرفیت روش شناسی‌های علوم اجتماعی مدرن
۲۸.....	۲.۸. الزامات جامعه‌شناسی دینی و چیستی اولیه‌ی آن
۳۰.....	فصل ۳: روش‌شناسی علوم اجتماعی مدرن
۳۱.....	۳.۱. مقدمه
۳۲.....	۳.۲. پارادایم اثباتی
۳۲.....	1.2.3 اصول و مبادی پوزیتیویستی
۳۴.....	۱.۱.۲.۳ مبادی هستی‌شناختی
۳۲.....	۱.۱.۱.۲.۳ اثبات‌گرایی منطقی
۳۹.....	۲.۱.۲.۳ مبادی معرفت‌شناختی
۴۱.....	۳.۱.۲.۳ روش‌شناسی بنیادین
۴۴.....	۱.۳.۱.۲.۳ علیت و قوانین علمی
۴۶.....	۴.۱.۲.۳ ماهیت تبیین و پیش‌بینی در علوم اجتماعی
۵۱.....	۵.۱.۲.۳ رویکردهای نظری مبتنی بر روش‌شناسی اثباتی
۵۲.....	۱.۵.۱.۲.۳ کارکردگرایی
۵۵.....	۲.۵.۱.۲.۳ ساختارگرایی
۵۶.....	۳.۵.۱.۲.۳ نظریه انتخاب عقلانی
۵۷.....	۴.۵.۱.۲.۳ نظریه مبادله

۵۹.....	۵.۵.۱.۲.۳ ستیزگرایی
۶۱.....	۶.۱.۲.۳ روش‌شناسی کاربردی
۶۱.....	۱.۶.۱.۲.۳ رویکرد کمی تحقیق
۶۶.....	۳.۳ پارادایم هرمنوتیک
۷۲.....	۱.۳.۳ شلایر ماخر
۷۵.....	۲.۳.۳ دروین
۷۲.....	۳.۳.۳ ديلتای
۷۹.....	۴.۳.۳ هرمنوتیک تحلیلی و افکار پیتر وینچ
۸۱.....	۵.۳.۳ هوسرل و رویکرد پدیدارشناسی
۸۴.....	۱۴.۳ اصول و مبادی پارادایم هرمنوتیک
۸۴.....	۱.۴.۳ مبادی هستی‌شناسی
۸۶.....	۲.۴.۳ مبادی معرفت‌شناسی
۸۷.....	۳.۴.۳ روش‌شناسی بنیادین
۸۹.....	۴.۴.۳ رویکردهای نظری مبتنی بر روش‌شناسی هرمنوتیک
۹۰.....	۱.۴.۴.۳ کنش متقابل نمادین
۹۳.....	۲.۴.۴.۳ جامعه‌شناسی پدیدارشناسی
۹۶.....	۳.۴.۴.۳ جامعه‌شناسی مردم‌نگارانه
۹۷.....	۱.۳.۴.۴.۳ مفاهیم مطرح در روش‌شناسی مردمی
۹۸.....	۴.۴.۴.۳ روش‌شناسی کاربردی
۱۰۰.....	۱.۴.۴.۴.۳ پایه‌های نظری روش‌شناسی کیفی
۱۰۲.....	۲.۴.۴.۴.۳ معرفی چند ویژگی از رویکرد تحقیق کیفی
۱۰۶.....	۳.۴.۴.۴.۳ اعتبار و پایایی در تحقیقات کیفی

- ۱۰۸..... نمونه گیری در تحقیق کیفی ۴.۴.۴.۳
- ۱۰۹..... پارادایم انتقادی ۴.۳
- ۱۱۶..... کانت ۱.۴.۳
- ۱۱۷..... هگل ۲.۴.۳
- ۱۱۸..... اصول و مبادی پارادایم انتقادی ۵.۳
- ۱۱۸..... مبادی هستی شناختی ۱.۵.۳
- ۱۱۹..... مبادی معرفت شناختی ۲.۵.۳
- ۱۱۸..... مبادی هستی شناختی ۳.۵.۳
- ۱۲۲..... روش شناسی بنیادین ۳.۵.۳
- ۱۲۳..... رویکردها و مکاتب نظری مبتنی بر روش شناسی انتقادی ۴.۵.۳
- ۱۲۴..... افکار یورگن هابرماس ۱.۴.۵.۳
- ۱۲۷..... نظریات فمینیستی ۲.۴.۵.۳
- ۱۲۹..... روش شناسی کاربردی ۵.۵.۳
- ۱۳۰..... پارادایم رئالیسم انتقادی ۶.۳
- 131 توضیح چند اصطلاح از رئالیسم انتقادی ۱.۶.۳
- 131 سیستم های باز و بسته ۱.۱.۶.۳
- ۱۳۲..... بعد گذرا ۲.۱.۶.۳
- ۱۳۲..... رئالیسم و علوم اجتماعی ۳.۱.۶.۳
- ۱۳۳..... هستی شناسی اجتماعی ساختار/عاملیت ۴.۱.۶.۳
- ۱۳۳..... مبادی و اصول موضوعی رئالیسم انتقادی ۲.۶.۳
- ۱۳۳..... مبادی هستی شناختی ۱.۲.۶.۳
- ۱۳۵..... مبادی معرفت شناختی ۲.۲.۶.۳

۱۳۶.....	۳.۲.۶.۳ روش‌شناسی بنیادین رئالیسم انتقادی
۱۳۸.....	۴.۲.۶.۳ روش‌شناسی کاربردی
۱۴۱.....	فصل ۴: بررسی هندسه‌ی معرفتی علوم اجتماعی مدرن و جایگاه روش در آن
۱۴۲.....	۱.۴ مقدمه
۱۴۴.....	۲.۴ بررسی بنیان‌های معرفتی-تاریخی مدرنیته و تکوین علوم اجتماعی مدرن
۱۴۶.....	۱.۲.۴ ادوار تاریخی مدرنیته
۱۵۹.....	۳.۴ بررسی بنیان‌های هستی‌شناسانه و معرفت‌شناسانه‌ی عالم مدرن
۱۷۷.....	۴.۴ ماهیت علوم اجتماعی مدرن
۱۸۲.....	۵.۴ جایگاه روش در ساختمان علوم اجتماعی مدرن
۱۸۵.....	۱.۵.۴ پارادایم اثباتی
۱۸۵.....	۱.۱.۵.۴ تأثیر سوپزکتیویسم بر پارادایم اثباتی
۱۸۸.....	۲.۱.۵.۴ تأثیر نگاه ریاضیات و اصالت آن
۱۸۹.....	۲.۵.۴ پارادایم هرمنوتیک
۱۸۹.....	۱.۲.۵.۴ تأثیر سوپزکتیویسم
۱۹۵.....	۲.۲.۵.۴ تأثیر نگاه ریاضیات و اصالت آن (هرمنوتیک نظم کاملاً جدید)
۱۹۹.....	۳.۵.۴ پارادایم انتقادی
۲۰۰.....	۱.۳.۵.۴ تأثیر سوپزکتیویسم
۲۰۲.....	۲.۳.۵.۴ تأثیر نگاه ریاضیات در بینش انتقادی
۲۰۴.....	۴.۵.۴ پارادایم رئالیسم انتقادی
۲۱۰.....	فصل ۵: بررسی نارسایی روش(های) علوم اجتماعی مدرن در تولید جامعه‌شناسی دینی
۲۱۱.....	۱.۵ مقدمه
۲۱۲.....	۲.۵ دین و خاستگاه آن(هستی دین)

۲۱۵.....	۱.۲.۵ دین و داوری در اختلافات
۲۱۶.....	۲.۲.۵ عدالت اجتماعی
۲۱۶.....	۳.۲.۵ رسالت سیاسی دین
۲۱۶.....	۴.۲.۵ توحید
۲۱۸.....	۳.۵ عقلانیت دینی
۲۲۱.....	۱.۳.۵ نسبت عقلانیت دینی و مدرن
۲۲۷.....	۲.۳.۵ علم دینی در نسبت با عقلانیت دینی
۲۳۲.....	۳.۳.۵ نارسایی روش(های) علوم اجتماعی مدرن در تولید جامعه شناسی دینی
۲۳۲.....	۱.۳.۳.۵ نارسایی روش(های) علوم اجتماعی مدرن در پذیرش پیش فرض های دینی با بازخوانی آموزه های دینی
۲۳۳.....	۲.۳.۳.۵ نارسایی روش(های) علوم اجتماعی مدرن در پذیرش پیش فرض های دینی با بازخوانی آرای متفکرین
۲۳۴.....	۳.۳.۳.۵ نارسایی روش(های) علوم اجتماعی مدرن در صحت بخشی به فرضیه ها
۲۳۵.....	۴.۵ انقلاب اسلامی و حقیقت قدسی آن
۲۳۸.....	۱.۴.۵ نهاد اجتماعی مولد انقلاب اسلامی: حوزه ی علمیه ی تشیع
۲۴۳.....	۵.۵ نتیجه گیری
۲۴۸.....	منابع

فصل ۱. طرح تفصیلی

۱.۱ بیان مسئله

پس از رنسانس و تغییرات و تحولات فکری و معرفتی که پدید آمد، متد^۱ و توجه به آن، جایگاه ویژه و بنیادینی در نظام علم^۲ آن زمان یافت. اهمیت این مساله آن قدر بود که دکارت به عنوان فیلسوف عالم مدرن رساله‌ای مهم در باب گفتاری پیرامون متد پدید آورد و دستورات و تاملات او اساسا ماهیتی متدولوژیک یافت. پس از وی و با تکوین علوم انسانی این نزاع‌ها ادامه یافت به طوری که ژولین فروند^۳ نزاع صاحبان علوم انسانی را جدال بر سر متد می‌داند. فیلسوفان و دانشمندان متاخر هم به این نکته و مولفه توجه داشته‌اند و هرکدام به نحوی بدان پاسخ داده‌اند. برای مثال می‌توان از هایدگر، گادامر، فایرابند و فوکو در این میان نام برد توجه مجددی که به متد مخصوصا در دوره‌ی اخیر در بازخوانی تفکر عالم مدرن صورت گرفته‌است و اندیشه‌ی پست‌مدرن را شکل داده‌است، نشان از اهمیت متد به عنوان یک مولفه‌ی قوام‌بخش علم جدید دارد. به طوری که هریک از اندیشمندان پست‌مدرن در واکنش و انکار عالم مدرن به نوعی به ماهیت فلسفی و تغییرات و نقش متد داشته‌اند برای مثال می‌توان به مقاله عصر‌تصویرجهان هایدگر کتاب برعلیه‌روش^۴ و کتاب حقیقت و روش^۵ گادامر اشاره کرد.

متد را در زبان فارسی روش ترجمه کرده‌ایم. روش در منظومه‌ی فکری ما قبل رنسانس و در تفکر قرون وسطی و همچنین در اندیشه‌ی اجتماعی متفکرین مسلمان جایگاه خاص خود را داشته است و در نظام معرفتی جایگاه متفاوتی بسته به شرایط و ماهیت فرهنگی آنان داشته است. عدم توجه به چرخش فلسفی و ماهوی که نسبت به متد در تفکر مدرن پدید آمد و برخورد با آن با همان واژه‌ی ترجمه‌ی لفظی روش، سبب کج فهمی و سوتفاهم‌های بسیاری در جامعه‌ی ایران به عنوان یک جامعه متفاوت از غرب و اصولا در واکنش به آن پس از انقلاب اسلامی بوده است.

1 Method

2 Science

3 Feround

4 Against The Method

5 Truth And Method

به عبارت دیگر باید دید که ابتدائاً این تغییر و تحول پیرامون نظام علمی چه مولفه‌ها و ویژگی‌هایی دارد و ماهیت آن بررسی شود و این نوع ماهیت را در پارادایم‌های مختلف نشان داد و بعد از روش و نگاه دینی و نگاه به آن در نگاه دینی گفت.

توجه و مشخص کردن چنین مولفه‌ای باعث جلوگیری بسیاری از سوءتفاهم‌ها در نظام گفتگوی کشور خواهد شد. جامعه مسلمین پس از رویارویی با مدرنیته و عالم مدرن تغییر و تحولات جدی در پیرامون خود احساس کرده است و عموماً تحت تاثیر هژمونی سیاسی و علمی این تفکر قرار گرفته است و توجه به بعد علمی کمتر مورد توجه قرار گرفته است، فضای علمی کشور اعم از حوزه و دانشگاه پس از انقلاب سعی در توجه به این بعد را داشته است اما اغلب عموماً به علت توجه به ماهیت این نوع تفکر و چرخش در مدرنیته و عده‌ای دیگر با متاثر بودن از هژمونی عالم مدرن در باب امکان و یا امتناع علم دینی سخن گفته‌اند، در حالی که باید در ارتباط با این بحث نرم‌افزاری ابتدا ماهیت علم غربی و سپس منظومه‌شناسی دین صورت گیرد تا باب تفاهم و بررسی این مقولات روشن گردد. همچنین نیاز انقلاب اسلامی به آینده‌شناسی و کمک حرکت و سلوک جامعه به سمت هدف مشخص اولی‌ی انقلاب اسلامی به عنوان هستی قدسی از پیامدهای عملی این مساله است و همچنین نگاهی مبنایی تری نسبت به برخورد و نگاه به علم مدرن و در نتیجه تاملی جدی برای مفاهمه را به همراه خود خواهد داشت.

۲.۱ اهمیت و فایده تحقیق

در بررسی هر نوع مسئله و پدیده ای پیش فرضها و چارچوب نظری فرد در فهم و ارائه دیدگاه نسبت به آن مسئله تأثیرگذار است. مسلماً مسائل اجتماعی از این مسئله مستثنی نمی باشند. اینکه ما مسیری را که برای حصول معرفت طی میکنیم از مبادی هستی شناختی^۱ و معرفت شناختی^۲ عالم مدرن نشئت گرفته باشد که نسبت آن با پیشینه تاریخی ما مجهول است و اهداف و غایات خاص خود را دارد در بازخوانی دین و تأثیرگذاری دین در جامعه با آسیبهای جدی مواجه است که توانایی همسویی با اهداف و غایات دینی ندارد و در بررسی پدیدههای اجتماعی دینی مثلاً انقلاب اسلامی با نارساییهای جدی مواجه خواهد شد که عدم توجه به این مهم ما را به چنین مبتلاهایی دچار خواهد کرد و با بررسی چنین موضوعی می توان با نشان دادن ماهیت جامعه شناسی مدرن و مسیرهایی که برای کسب معرفت پیش پای ما می نهد از چنین آسیبها و نارساییهایی در امان بود و در عوض تعاملی پویا و از نگاه دینی به عالم مدرن خواهیم داشت.

1 Ontological

2 Epistemological

۳.۱ سابقه تحقیق

دکتر حمید پارسانیا در مقاله ای تحت عنوان *روش شناسی^۱ علوم انسانی با رویکرد اسلامی* روش شناختی بر مبنای خود بیان کرده‌اند که نگارنده با استفاده از چنین دیدگاهی به بررسی پارادایم‌های علوم اجتماعی مدرن و مسیرهای طی شده در آن می‌پردازد. اما در این مقاله اولاً چنین بررسی‌ای از پارادایم‌های علوم اجتماعی مدرن صورت نگرفته و ثانیاً از نارسایی‌های این روش به طور مفصل صحبتی به میان نیامده است.

فاطمه امین پور در کتابی تحت عنوان *روش شناخت اجتماعی از منظر قرآن* به بررسی پارادایم‌های علوم اجتماعی مدرن پرداخته و سپس در عرض آن از روش‌های شناخت اجتماعی در قرآن سخن گفته است. در این کتاب اولاً وحدت فلسفی تفکر مدرن و سیر تاریخی و ماهیت جامعه شناسی مدرن مورد بررسی قرار نگرفته است. این نوع بررسی اولاً به ما کمک خواهد کرد که رویکرد انتقادی نسبت به تجدد را از زاویه بیرون از آن مطرح کنیم و ثانیاً توانایی آسیب شناسی این نوع تفکر را در اندیشه دینی خواهد داد.

دکتر سید صادق حقیقت در کتابی تحت عنوان *روش شناسی علوم سیاسی^۲* به بررسی روش‌های موجود در نگاه‌های فلسفی علم و پارادایم‌های علوم اجتماعی پرداخته است و در نهایت موضع کثرت‌گرایی^۳ روش شناختی را برگزیده است بدان معنا که ضمن پذیرش محدودیت‌های هر روش آنها را در حیطه خود قابل استفاده می‌داند. نگارنده ضمن استفاده از این کتاب در معرفی و بررسی این دیدگاه‌ها معتقد است جامعه شناسی مدرن و ماهیت روش ذیل آن بنا به دلایلی که در متن ذکر می‌شود در کلیت ساختاری خود توانایی هضم و پذیرش دیدگاه‌های دینی را ندارد تا بعد سخن از استفاده از آنان گردد.

1 Methodology

2 Political Science

3 Pluralism

۴.۱ اهداف تحقیق

۱- شناخت و تبیین جامعه شناسی مدرن و شناخت اهداف و غایات آن و بررسی مبانی هستی شناختی و معرفت شناختی عالم مدرن و مسیرهایی که برای کسب معرفت پیرامون ما قرار می دهد.

۲- تعریف از دین و الزامات بینشی برخاسته از آن برای تبیین اولیه از علم دینی با بررسی خواستگاه و غایات علم دین.

۳- تبیین آسیب و نارسایی های استفاده از مدل روش شناختی مدرن در بازخوانی اندیشه دینی.

۴- نشان دادن وحدت فلسفی و مؤلفه های اصلی تفکر مدرن.

۵.۱ سؤالات (اصلی و فرعی) تحقیق

الف. سؤالات اصلی

۱- مبنا قرار دادن تفکر مدرن و الزامات روشی آن چه آسیب ها و نارسائی هایی در بازخوانی اندیشه های اجتماعی دینی ایجاد خواهد کرد؟

۲- با فعال دیدن معرفت دینی در حوزه جامعه، الزامات جامعه شناسی دینی چگونه شکل خواهد گرفت؟

ب. سؤالات فرعی

۱- منظور از روش و روش شناسی چیست و آیا روش ماهیتی فلسفی دارد و چه نقشی را در تولید نظریه ایفا می کند؟

۲- جامعه شناسی مدرن چه ابعاد و غایات و اهدافی دارد و آیا روش خاص منبعث از ماهیت خود را دارد؟ روش چه جایگاهی در این فضا و مسیر شکل گیری آن ایفا می کند و کرده است؟

۶.۱ چارچوب مفهومی تحقیق

روش‌شناسی مسیری است که برای تحصیل یک معرفت، طی می‌شود. با آنکه اغلب، روش هویتی آگاهانه و معرفتی دارد، ولی غیر از روش‌شناسی معرفتی است که موضوع آن «روش» است. این معرفت همانند دیگر انحای معرفت، همانگونه که از موضوع خود تأثیر می‌پذیرد، از عوامل دیگری که در تعیینات معرفت دخیل هستند، نظیر عالم، هدف و همچنین زمینه‌های احساسی، به خصوص معرفتی روش‌شناسی رنگ می‌گیرد.

اینکه نظریات چگونه تولید می‌شوند، موضوعی است که اغلب مورد غفلت قرار می‌گیرد. اصولاً نظریه‌ها بر اساس روشی تولید می‌شوند و روش‌شناسی بنیادین به این مسئله می‌پردازد. همان‌گونه که روش‌شناسی کاربردی در حاشیه نظریه است، روش‌شناسی بنیادین نیز باید در حاشیه چیز دیگری باشد. طبیعی است که نظریه در خلأ تولید نمی‌شود، بلکه از یک مجموعه مبادی، اصول موضوعه و مبانی نشأت می‌گیرد که همان مبادی و اصول موضوعه روش خاصی را تحمیل می‌کند

روش‌شناسی علوم اجتماعی مدرن

شناسایی روش‌های استفاده شده در جامعه‌شناسی مدرن، بدان معنا که جامعه‌شناسی مدرن با دارا بودن ساختمان خاص خود چه مسیرهایی را برای کسب معرفت که منجر به نظریه می‌شود را پیش روی ما می‌نهد که برای این منظور باید مکاتب موجود در جامعه‌شناسی غرب از جمله اثبات‌گرایی، تفسیری، انتقادی و رئالیسم انتقادی را روش‌شناسی کرد و با نگاه ساختاری اصول و مبادی آن را مورد بررسی قرار داد و در نهایت علی‌رغم پذیرش نگاه‌های ساختاری و بعضاً متضاد از نوعی وحدت فلسفی برخوردار است.

الزامات جامعه‌شناسی دینی

در این پایان‌نامه از الزامات جامعه‌شناسی دینی صحبت خواهیم کرد و ساختمان آن را بررسی خواهیم کرد از جمله این‌که این نوع نگاه معتقد به امر قدسی در هستی است و وحی را از منابع مهم معرفت می‌داند و انسان را دارای شایسته‌ی خلیفه‌اللهی می‌داند و خاستگاه و چگونگی پیوندهای اجتماعی و تغییرات مبتنی بر آن را در فرهنگ اسلامی بررسی خواهد کرد.

۱.۷ فرضیه‌های تحقیق

روش به علت نشان دادن مسیر کسب معرفت برای تولید نظریه با آبخورهای معرفت شناختی خود، نقش مهمی را در به عرصه رساندن آن ایجاد می‌کند.

جامعه شناسی مدرن مسیری را برای کسب معرفت پیش رو می‌نهد که توانایی به عرصه رساندن و فهم دین به عنوان امر قدسی را ندارد.

دین بر اساس دیدگاه ارائه شده در پایان نامه الزامات روشی خود را دارد تا تعاملی پویا در برخورد به همتای مدرن خود داشته باشد.

۱.۸ پیش فرض‌های تحقیق

دین توانایی شرکت پویا در تمامی ابعاد زندگی برای مدیریت در عرصه‌ی کلان را دارد و در پذیرش پیش فرض‌ها نمادها و رفتارها قلمرو و نقش مهمی را داراست.

۱.۹ روش انجام تحقیق:

- ۱- نوع روش پژوهش: توصیفی ● همبستگی ○ تجربی ○ تاریخی ○ ملی ○
- ۲- روش گردآوری اطلاعات: میدانی ○ کتابخانه ای ● موارد دیگر ذکر شود.
- ۳- ابزار گردآوری اطلاعات: پرسشنامه ای ○ مصاحبه ● مشاهده ○ فیش ● موارد دیگر ذکر شود.
- ۴- جامعه آماری و تعداد نمونه‌ها و روش نمونه گیری (در صورت نیاز):
- ۵- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

۱.۱۰ سازماندهی تحقیق

۱.۱۰.۱ کلیات

در این فصل واژه‌ها و مفاهیم مورد نیاز در تحقیق مورد بررسی قرار خواهند گرفت از جمله تعریف از روش و روش شناسی، منظور از مدرنیته و چیستی آن، علوم اجتماعی مدرن، ارزیابی انتقادی علوم اجتماعی مدرن و دین و الزامات جامعه شناسی دینی.

۲.۱۰.۱ روش شناسی علوم اجتماعی مدرن

در این فصل پارادایم‌های حاکم بر علوم اجتماعی مدرن که به چهار دسته اثباتی، هرمنوتیک، انتقادی و رئالیسم انتقادی تقسیم می‌شوند بدین نحو بررسی می‌شود که ابتدا اصول و مبادی هر پارادایم که شامل مبادی معرفت شناسی و هستی شناسی می‌شود بررسی خواهد شد و سپس بر مبنای این مبادی روش شناسی بنیادین آن معرفی می‌گردد و در مرحله سوم رویکردهای^۱ و مکاتب نظری تولید شده بر اساس این نوع روش شناسی بنیادی در جامعه شناسی معرفی می‌گردد و در نهایت روش شناسی کاربردی متناسب با این نظریه‌ها مشخص می‌گردد. همچنین ریشه‌های فلسفی این نوع پارادایم‌ها نیز مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

۳.۱۰.۱ بررسی هندسه‌ی معرفتی علوم اجتماعی مدرن و جایگاه روش در آن

در این فصل ابتدا درآمدی بر سیر تاریخی مدرنیته از زمان پیدایش تا کنون و تطوراتی که با آن روبرو بوده است را بررسی خواهیم کرد و سپس جایگاه علوم انسانی و به تبع جامعه شناسی مدرن را ذیل آن معین و مشخص می‌کنیم. سپس ماهیت فلسفی و مبنایی این نوع تفکر را که جزء ویژگی‌های چهار پارادایم فصل قبلی است روشن خواهیم کرد. این امر ما را در بررسی انتقادی جامعه شناسی مدرن از زاویه ای متفاوت از تجدد کمک خواهد کرد.

۴.۱۰.۱ بررسی نارسایی روش(های) علوم اجتماعی مدرن در تولید جامعه‌شناسی دینی

در این فصل ابتدا تعریفی اولیه از دین و خاستگاه آن بیان خواهیم کرد و از عقلانیت دینی و چیستی آن ذیل دین سخن خواهیم گفت و سپس از نسبت این نوع عقلانیت با همتای مدرن

1 Approach

سخن خواهیم گفت و بر مبنای این نوع نسبت الزاماتی از علم دینی ذیل عقلانیت دینی خواهیم گفت و سپس به بررسی دلایل نارسائی این نوع نگاه و روش علوم اجتماعی مدرن در تحقق علوم اجتماعی دینی خواهیم گفت. که این نوع نارسائی در سه سطح رخ می دهد.

- نارسایی روش (های) علوم اجتماعی مدرن در پذیرش پیش فرض های دینی با بازخوانی آموزه های دینی
- نارسایی روش (های) علوم اجتماعی مدرن در تولید فرضیه های دینی با بازخوانی آرای متفکران اسلامی
- نارسایی روش (های) علوم اجتماعی مدرن در صحت بخشی به فرضیه ها (تبدیل فرضیه به نظریه)

در نهایت تحلیل اولیه از انقلاب اسلامی ایران به عنوان یک پدیده اجتماعی دینی که توانسته است در عصر هژمونی مدرن که اصولاً تفکری ناسوتی است به عرصه ظهور می رسد و در ذیل این انقلاب اسلامی از نهاد اجتماعی مولد آن یعنی حوزه علمیه تشیع و الزامات و بایستگی های این حوزه تولید پدیده های اجتماعی در ذیل آن پرده خواهیم برداشت.